

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ Ο΄

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἀδριανοῦ, Εἰσαγωγή εἰς τὰς θείας Γραφάς (Migne Ἐ. Πατρ. XCVIII ἢ ἔκδ. F. Gössling).— **H. Hody**, de bibliothum textibus originalibus, versionibus graecis et latina vulgata, libri iv. (Oxon. 1705).— **J. Biel**, Novus thesaurus philologicus sive lexicon in LXX (Χάγη 1779).— **F. Sturz**, De dialecto macedonica et alexandrina (Lpz. 1808).— **J. Schleusner**, Novus thesaurus philologico-criticus... V. T. (Lpz. 1820).— **H. W. Thiersch**, De Pentateuchi versione alexandrina libri tres (Erl. 1841).— **Z. Frankel**, Vorstudien zu der Septuaginta (Lpz. 1841). Über den Einfluss der Paläst. Exegese auf die Alex. Hermen. (Lpz. 1851).— **Κ. Οἰκονόμου**, περὶ τῶν Ο΄ ἐρμηνευτῶν (4 τομ. Ἀθ. 1844-1849).— **E. Grinfield**, An apology f. the Septuagint. (Lond. 1859).— **F. Field**, Origenis hexaplorum quae supersunt (Oxf. 1875).— **E. Reuss**, Hellenist. Iliom (ἐν τῇ R. E. f. Prot. Th. u. K. τῶν Herzog καὶ Plitt 1880).— **K. Hartung**, Sepuaginta-Studien (Bamberg, 1886).— **E. Hatch**, essays in Biblical Greek (Oxf. 1886). Ἀποστολίδου, du grec alexandrin et de ses rapports avec le grec ancien et le grec moderne (Alexandrie 1892) καὶ essai sur l' Hellenisme égyptien et de ses rapports avec l' Hellenisme classique et l' Hellen. moderne (I, Paris 1898).— **B Ἀντωνιάδου**, Φιλολογικά ἐκ τῆς Κ. Δ. (ἐν τῇ Ἀθηνᾶς ζ' 1894 σ. 105-137).— **Γ. Χατζιδάκι**, Einleitung in die neugriech. Grammatik (Lpz 1892) καὶ σύντομος ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (Ἀθῆναι 1915).— **H. Anz**, Subsidia ad cognosc. graec. serm. vulgar. e Pentateuchi versione alexandr. repetita (dissert. phil. Halle XII, 1894 σ. 259-387).— **Ἰ Κορσουόνη**, Ἡ μετάφρασις τῶν Ο΄, ἡ σπουδαιότης αὐτῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλλ. γλώσσης καὶ γραμματικῆς (ἑωσισσι, Μοσχ. 1898).— **J. Viteau**, Etude sur le grec du N. T. comparé avec celui des Septante (Paris, 1896) καὶ Grec biblique (ἐν τῷ Dict. de la Bible τοῦ Vigouroux).— **E. Norden**, die ant. Kunstprosa (Lpz 1898).— **H. Cremer**, Bibl-theol. Wörterbuch der Neut. Gracität (1α' ἔκδ. ὑπὸ Kögel, 1923).— **E Hatch and H. Rodpath**, Concordance to the Septuagint (1892-1906).— **G. A. Deissmann**, Bibelstudien (Marb 189.) καὶ Neue Bibelstudien (1897), Die sprachliche Erforschung der griech. Bibel ἐν Theol Rundschau Tüb. καὶ Lpz. I 1898), Hellenist. Griechisch (ἐν τῇ R. Enc. τοῦ Hauck., Die Hellenisierung des Semit. Monotheismus (ἐν N. Jahrb. f. d. Klass. Alt. 1903), The Philology of the Gr. Bible (1908), Licht v. Osten (2αωτ. ἔκδ. Tüb 1924),— **K Diterich**, Untersuchungen z. Geschichte der Gr. Sprache (Lpz. 1898).— **A. Thumb**, Die Gr.

αἱ περὶ τῶν Ο' ἐργασίαι τοῦ Ἰουδαίου λογίου Z. Frankel (1841 καὶ 1851), προσπαθοῦντες μὲν ἕνεκεν θρησκευτικῆς προκαταλήψεως, ὅπως παντὶ τρόπῳ μειώσῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἡμετέρας μεταφράσεως, ἱκανὰς δ' ὅμως εὐστόχους ποιησαμένου ἐπ' αὐτῆς γραμματικῆς παρατηρήσεις καὶ πολίτιμον ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτοῦ περιλαβόντος σχετικὸν ὕλικόν. Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν που χρόνον ἐνεφανίσθη ἡ μνημειώδης τετράβιβλος τοῦ **Κ. Οἰκονόμου** τοῦ ἐξ Οἰκονόμων περὶ τῶν Ο' ἔρμηνευτῶν (1844 - 1849), ἣτις ὑποστηρίζει μὲν γνώμας, μάλιστα περὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς ὕψης τῆς μεταφράσεως, ἀβασίμους καὶ ἀναποδείκτους ἐν πολλοῖς, ἀναγνωρίζεται δ' ὅμως μέχρι σήμερον, κατὰ τὸν β' κυρίως τόμον, ὡς ἀξιοσπουδάστος συμβολὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης, τῆς συντάξεως καὶ τῶν ἐρμηνευτικῶν τῶν Ο' μεθόδων¹. Ἐπηκολούθησε δὲ μετὰ πάροδον ἱκανοῦ χρόνου ἡ δημοσίευσίς τῶν ἔβδομηκοντολογικῶν μελετημάτων τοῦ **K. Hartung** (1886), οὐκ εὐκαταφρόνητον περιλαβόντος ἐν αὐτοῖς λεξικολογικὸν ὕλικόν, καὶ τὸ περὶ τῆς βιβλικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης δοκίμιον τοῦ Ἄγγλου **E. Hatch** (1889). Ἐνδιαφέροντος δὲ καὶ ἀξιοσπουδάστου ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Ο' περιεχομένου εἶναι καὶ αἱ περὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς διαλέκτου καὶ περὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἑλληνισμοῦ γαλλιστὶ δημοσιευθεῖσαι ἐργασίαι τοῦ ἡμετέρου **Ἀποστολίδου** (1892 καὶ 1898), ὡς καὶ αἱ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Ἑλληνοσλόγου τῆς Πεντατεύχου (Ο') συμβολαί τοῦ **H. Anz** (1894), ἔτι δὲ καὶ ἡ περὶ τῶν ἑλληνικῶν μεταφράσεων τῆς ἀγ. Γραφῆς τσεχιστὶ δημοσιευθεῖσα πραγματεία τοῦ **Podlaha** (1896 καὶ 1897). Κατὰ τὸν αὐτὸν δέ που χρόνον ἐξεδόθη ῥωσιστὶ μὲν τὸ ὀγκῶδες καὶ περισπούδαστον ἔργον τοῦ **Ἰ. Κορσοῦνσκη** περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' (1898), ἔνθα ἱκανὸς γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς (σ.119 ἔξ), γαλλιστὶ δ' αἱ περὶ τῆς βιβλικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης σοφαὶ μελέται τοῦ **abbè Jos. Viteau** (1896 καὶ 1903). Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Ο', μᾶλλον ἀδρομερῶς, ἐπραγματεύθησαν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐξερευνησεως αὐτῆς καὶ ἄλλοι πολλοί, τὸ μὲν θεολόγοι συγγραφεῖς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π. Δ. καὶ ἱστορίας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ γραμματικῆς τῆς Κ. Δ., ὡς καὶ σχετικῶν πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς Ἑλλην. Βίβλου ἄρθρων ἐν θεο-

1. Ὁρα Helbing μν. ἔ. σ. III.

λογικοῖς λεξικοῖς, ἐν οἷς ἄξιοι μάλιστα μνείας οἱ R. Simon, Ed. Reuss, Em. Schürer, Cremer, Wellhausen, Winer καὶ Winer-Schmiedel, Winer-Moulton, Fr. Blass, τὸ δὲ φιλόλογοι καὶ γλωσσολόγοι καὶ δὴ καὶ ἐρευνηταὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, οἷοι ὁ J. Heilmair, ὁ F. Mullach, ὁ Geldart, ὁ Γ. Χατζιδάκις, ὁ W. Schmid, ὁ Mahaffy, ὁ Norden κ. ἄ. ¹.

Ὁ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰς' αἰῶνος ἐκραγεῖς περὶ τὸ ζήτημα κυρίως τῆς ἑλλην. γλώσσης τῆς Κ. Δ. καὶ ὑπὲρ τὴν ἑκατονταεταρίδα διαρκέσας ἀγὼν μεταξὺ π ο υ ρ ι σ τ ῶ ν, τῶν ὀπαδῶν δηλ. τῆς καθαρευούσης ἑλληνικῆς ἐν τῇ Κ. Δ., καὶ τῶν ἑ β ρ α ῖ σ τ ῶ ν ἐμελλε νὰ μὴ ἀφήσῃ ἀνεπηρέαστους καὶ τοὺς ὀπωσθήποτε περὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ο΄ ἀσχοληθέντας κατὰ τὴν προκειμένην ἡμῖν χρονικὴν περίοδον λογίους. Κυρίως δ' ὅμως εἰπεῖν κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον ἐπικρατεῖ, τοῦλάχιστον παρὰ τοῖς θεολόγοις, ἡ ἐκδοχὴ ἐκείνων (R. Simon, E. Reuss, E. Schürer), οἵτινες, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλασικισμοῦ διατελοῦντες καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο΄ παρατηρουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κ. Δ. μὴ ἔλλειπόντων ἐβραϊσμῶν, παραγόμενοι, ἐκλαμβάνουσι τὴν γλῶσσαν τῆς ἑλληνικῆς καθόλου Βίβλου ὡς ἰουδαῖζον ἑλληνικὸν ἰδίωμα (jargon), λαλούμενον ὑπὸ τῶν ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων, ὅπερ ὑπὸ τῶν μὲν χαρακτηρισζέται ὡς ἑ λ λ η ν ι σ τ ι κ ῆ ² (τ. ἔ. τῶν ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων), ὑπὸ τῶν δὲ ὡς β ι β λ ι κ ῆ ἑ λ λ η ν ι κ ῆ (τῶν Ο΄ καὶ τῆς Κ. Δ.), ὑπ' ἄλλων ὡς ἰ ο υ δ α ι ο ε λ λ η ν ι κ ῆ, ὑπὸ τινων ὡς ἑ κ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῆ ἢ χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ῆ ἑ λ λ η ν ι κ ῆ διάλεκτος καὶ εἴ πως ἄλλως. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ οἱ ὑπὸ δογματικῶν λόγων (δ ο γ μ α τ ι κ ῆ θ ε ω ρ ί α) καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς θεοπνευστίας τῶν γραφῶν καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν μὴ διστάσαντες νὰ διακηρύξωσιν αὐτὴν ὡς γλῶσσαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἣν θεωροῦσαν κατὰ τὸν γνωστὸν Γερμανὸν δογματικὸν Rothe ἀνέπτυξε μάλιστα καὶ ὑπεστήριξε ἐκθύμως ὁ Cremer ἐν τῷ προδηλωθέντι λεξικῷ αὐτοῦ. Ἀνὴρ ἀπουσίασαν δ' ὅμως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ὑγιεινέστερον πως περὶ τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου γνώμην τρέφοντες καὶ ταύτην ἐν συνόλῳ πρὸς

1. Τοὺς τίτλους τῶν πλείστων συγγραμμάτων τούτων εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ.

2. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος, δοθεὶς ἤδη ὑπὸ τοῦ J. Scaliger (ἰς' αἰῶνος) κατὰ τὸ Πράξεων 5 1, ἐπεκράτησε καὶ δὲν ἔπαυσε καὶ μέχρις ἐπ' ἐσχάτων ἔχων θιασώτας ἀξιολόγους. (*Ora Thayer παρὰ H a s t i n g s, Dict. of the Bible ἐν λέξει Language).

τὴν σύγχρονον τῇ γενέσει ἐκείνης ἑλληνικὴν καὶ δὴ τὴν λεγομένην ἄλεξανδρινὴν καὶ μακεδονικὴν σχετίζοντες ἢ καὶ ταυτίζοντες, καίπερ τῆς διαλέκτου ταύτης μὴ σαφῶς ἔννοιαν ἔχοντες. Τοιοῦτοι δ' ὑπῆρξαν ὁ Hody ¹, ὁ Thiersch ², ὁ Frankel ³, ὁ Geldart, ⁴ ὁ Zezschwitz ⁵, ὁ Carr ⁶ καὶ ὁ Mahaffy ⁷. Ἦδη δὲ ἐν ἔτει 1845 ἐγράφη καὶ ὁ ἡμέτερος Κ. Οἰκονόμου, ὅτι οἱ Ὁ «τῇ κοινῇ τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν καὶ Συρίαν μακεδονιζόντων Ἑλλήνων ἐχρήσαντο διαλέκτῳ» καὶ ὅτι «τὴν ἐρμηνεῖαν οὐχ οὕτω πολλῶν ἐπλήρωσαν ἑβραϊσμῶν, ὥστε καταστήσαι τὴν κατάληψιν τῶν λεγομένων δυσχερῆ» ⁸.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόδρομοι τοῦ ἀνδρός, ὅς ηὐτύχησε νὰ προσαγάγῃ τὰς ἀποδείξεις τῶν κατὰ διαίσθησιν ἰσχυρισμῶν ἐκείνων καὶ αἱ ἐπὶ τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου ἐργασίαι τοῦ ὁποίου ἀπεδείχθησαν σταθμὸς μνημειώδης καὶ ἀφετηρία τῆς νέας περιόδου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐξερευνησεως αὐτῆς. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ τέως μὲν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Heidelberg, ἤδη δ' ἐν Βερολίῳ καθηγητῆς G. Ad. Deissmann, εἰς ὃν ἀνήκει ἡ τιμὴ οὐ μόνον τῆς πρώτης διαμαρτυρίας κατὰ τῆς τέως κρατούσης ἀπομονώσεως τῆς βιβλικῆς ἑλληνικῆς ἀπὸ τῆς θύραθεν, εἴτε φιλολογικῆς εἴτε δημώδους γλώσσης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀριστικῆς αὐτῆς ἐξαγωγῆς ἀπὸ τῆς μονώσεως ἐκείνης, δι' ὁρθῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὑγιοῦς φιλολογικῆς μεθόδου. Ὁ ἀνὴρ δῆλον ὅτι οὗτος, ἀρτίας τυγχάνων φιλολογικῆς μορφώσεως, ἔχων δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἐν τὸ μεταξὺ συλλεγὲν πλούσιον ὑλικὸν τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εὑρεθέντων παπύρων καὶ ὀστράκων, ὡς καὶ τῆς δημώδους νεοελληνικῆς, διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν ὁποίων ἀφθονον ἐπεχύθη φῶς ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἐπὶ τῆς ὑφῆς τῆς λεγομένης ἑλληνιστικῆς κοινῆς, καὶ θέλων νὰ κατανοήσῃ τὴν βιβλικὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν σύγχρονον αὐτῇ θύραθεν, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου θαυμαστοῦ εἰς τὸ λίαν καρποφόρον ἀποδειχθὲν ἔργον τῆς γλωσσικῆς

1. Μν. ἔ. σ. 142 ἔξ.

2. Dissertatio σ. σελ.

3. Vorstudien σ. 164 ἔξ.

4. The modern Greek language (Oxf. 1870 σ. 102).

5. Prof. Gracität und bibl. Sprachgeist. (Lpz. 1859 σ. 9 ἔξ.).

6. Notes on St Luke σ. 9 (παρὰ Ottley ἐν μν. σ. 161).

7. Παρὰ Swete ἐν μν. ἔ. σ. 21

8. Ἐν μν. ἔ. Β' σ. 896.

συγκρίσεως τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου πρὸς τὸ μνημονευθὲν ὕλικόν, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς παπύρους τῆς τῶν Πτολεμαίων καὶ τῆς ὁωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Τὰ δὲ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ Deissner, ἅπανα παρελήφθησαν ἐν σειρᾷ ὄλην πραγματειῶν¹, εἶναι ἐν κεφαλαίῳ τὰ ἐξῆς. Ἡ θεωρία περὶ Ἰουδαιοελληνικοῦ βιβλικοῦ ιδιώματος, ἣτις κατ' αὐτὸν ἀποτελεῖ δέσμευσιν τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς Βίβλου καὶ αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εἶναι ὅλως ἀβάσιμος, τῶν ὄρων βιβλικὸν ἑλληνιστικὸν (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Ἰουδαιοελλην.), βιβλικὸν ἑλλην. ἢ ἕκκλ. ἑλλην. ἰδίωμα, κ.τ.λ. ὄντων ἀστόχων καὶ μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰ πράγματα. Ἐν πρώτοις, ἀν ὑπῆρχε τοιοῦτον ἰδίωμα, θὰ παρέμενεν ἀνεξήγητον πῶς δὲν ἔγραψαν ἐν αὐτῷ ἑλληνισταὶ Ἰουδαῖοι συγγραφεῖς, οἳ οὐ Φίλων, οὐ ἀπ. Παῦλος, οὐ Ψευδαριστεῖας κ. ἄ. Ἐπειτα δέ, ἐπισταμένη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς Βίβλου, καὶ αὐτῶν τῶν Ο', ἐξέτασις, περὶ ἣν πλεῖστον διέτρεψεν ὁ D., ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη εἶναι οὐ μόνον κατὰ τὸ φθογγολογικὸν καὶ τὸ τυπικόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ λεξιλόγιον καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν σύνταξιν ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν κοινὴν τῶν χρόνων τῆς γενέσεως τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου. Ἄρα ἡ Βίβλος αὕτη καὶ δὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ Π. Δ. ἀποτελεῖ καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἐπόψεως μνημεῖον τῆς ἑλληνιστικῆς κοινῆς, μάλιστα δὲ τῆς λαλουμένης, ἐξ ἴσου σπουδαῖον πρὸς τοὺς παπύρους. Διακρίνει δ' ὁ D. ἐν τε τῇ Π. καὶ τῇ Κ. Διαθήκῃ πρωτοτύπους γραφὰς καὶ μεταφράσματα καὶ διαστέλλει τὴν γνησίαν ἐκείνων κοινὴν ἀπὸ τῆς τεχνητῆς τούτων γλώσσης, ἣν ἀποκαλεῖ μεταφραστικὴν γλῶσσαν (Übersetzergriechisch). Καὶ ἀναγνωρίζει μὲν τὸν σημιτικὸν χρωματισμόν, ὃν ἀπὸ συντακτικῆς ἐπόψεως ἐμφανίζει μάλιστα ἡ τῶν Ο' μεταφρασίς καὶ δέχεται τὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βίβλῳ καθ' ὅλου ὑπαρξίν σημιτισμῶν², οὓς διακρίνει εἰς περιστατικὸν (occasionell) καὶ εἰς ἐϋχρηστοὺς διὰ τῆς συνηθείας ἀποβάντας (usuell gewordene), οὐδὲν ἦττον δ' ὅμως οὐ μόνον περιορίζει αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς συντάξεως, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζεται νὰ μειώσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, κυρίως τῶν τελευταίων, εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἀναζητῶν παράλληλα αὐτῶν ἐν τοῖς μνημείοις τῆς κοινῆς, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς παπύροις, καὶ τούτους ὡς φαινόμενα τῆς ἀνεπίξεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διακηρύσσων καὶ ἐπὶ τῆς

1. Ὅρα βιβλιογραφίαν.

2. Ὁ ὄρος οὗτος ἐπεκράτησε κριθεὶς ὡς προτιμότερος τοῦ ὄρου *εβραϊσμός*, ἅτε συμπεριλαμβάνων καὶ τοὺς ἀραμαϊσμούς

ἑλληνικότητος τῶν Ο' κατά γε τὴν μορφήν ἐπιμένων, μάλιστα δ' ἐν τοῖς μεταγενεστέροις συγγραμμάσιν αὐτοῦ¹.

~~Ἡ ὑπὸ τοῦ Deissmann χρησιμοποιοηθεῖσα ἐν τῇ ἐξερευνησί τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου μέθοδος εὔρεν οὐκ ὀλίγους θιασώτας, οἱ δὲ ἰσχυρισμοὶ αὐτοῦ ἔτυχον ζωηρᾶς ἐπιδοκιμασίας ἐν εὐρυτάτοις κύκλοις, μάλιστα δ' ἐν ταῖς τάξεσι τῶν φιλολόγων, οὐ μόνον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔξω αὐτῆς. Ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ εὔρε κραταῖδον παραστάτην, ἐν μέρει δὲ καὶ συμπληρωτὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ², τὸν ἐπιφανῆ γλωσσολόγον Alb. Thumb (†1915), ὄπαδους δ' ἐνθέρους πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ἐγκρίτους φιλολόγους Witkowski, Wackernagel καὶ R. Helbing, τὸν συγγραφέα τῆς πρώτης γραμματικῆς τῶν Ο' (1907)· ἐν δὲ τῇ Αὐστρίᾳ ἐφήρμοσεν εὐδοκίμως ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐξερευνησί τῶν Ο' τὴν μέθοδον τοῦ D. ὁ R. Meister, ἐν Ὀλλανδίᾳ ὑπερεμάχησεν μετὰ ζήλου τῆς θεωρίας αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Zwaan καὶ ἐν Ρωσίᾳ ὁ Σομπολέβσκη καὶ ὁ Ν. Γλουμποκόβσκη.~~

Ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ σύμμαχος τοῦ Deissmann ἐπιφανῆς ἀνεδείχθη ὁ γνωστὸς φιλόλογος καὶ συγγραφεὺς λαμπρᾶς γραμματικῆς τῆς Κ. Δ. J. H. Moulton.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν ἀπέλιπον οὔτε αἱ ἐπιφυλάξεις οὔτε ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ Deissmann, κυρίως δ' εἶπειν κατὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ὑπερακοντισάντων τὸν διδάσκαλον θιασωτῶν (Moulton, Witkowski, Helbing, Zwaan κ. ἄ.) ὑπερεξάρσεως τῆς ἑλληνικότητος τῆς γλώσσης τῶν Ο' καὶ τῆς Κ. Δ., ἣν τάσιν δὲν ἤθελέ τις ἀστοχήσει περὶ τὴν ἔκφρασιν χαρακτηρίζων ὡς ν ε ο π ο υ ρ ι σ μ ό ν. Καὶ ἡ μὲν ἀντίδρασις προήρχετο κυρίως τὸ μὲν ἐκ μέρους τῶν ἑβραϊολόγων (Wellhausen, Dalman κ. ἄ.), τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ὀπωσδήποτε προκατειλημμένων ὑπὲρ τῆς παλαιότερας ἐκδοχῆς, ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἡμῖν καὶ δὴ καὶ ἠπιωτέραν αὐτῆς μορφήν κυρίως ὑπὸ τῶν Schmiedel, Schürer καὶ μάλιστα τοῦ Vitteau, οὓς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ν ε ο ε β ρ α ῖ σ τ ἄ ς. Κατὰ τὴν νεοεβραϊστικὴν δὲ θεωρίαν ἡ γλῶσσα τῶν Ο' καὶ τῆς Κ. Δ. ἀποτελεῖ ἰδίωμα τῆς μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς γλώσσης, οἷαν ἐλάλουν αὐτὴν οἱ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἑλληνισταὶ Ἰουδαῖοι, τ. ἔ. ἀνάμεικτον

1. *Ora μάλιστα τὴν Hellenisierung des Semit Mononheismus.

2. Ὁ Thumb θεωρεῖται ὡς συμπληρωτὴς τῆς θεωρίας τοῦ Deissmann, ἄτε ἀναδείξας ὅσον ἔδει τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς δημόδους νεοελληνικῆς διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς βιβλικῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς κοινῆς καθ' ὅλου.

μετὰ στοιχείων ἔκ τε τῆς βιβλικῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς τότε συγχρόνου ἀραμαϊκῆς, ἰδίωμα ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ λειανόμενον καὶ ἀπαλλασσόμενον τῆς ἀρχαίου σημιτικῆς αὐτοῦ τραχύτητος ¹. Τοὺς δὲ διατυπώσαντας ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς τάσεις τῶν περὶ τὸν Deissmann καὶ οἰοῦναι μέσῃν ὁδῶν βαδίζοντας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς δύο κυρίας κατηγορίας. Καὶ οἱ μὲν, ἐν οἷς καὶ οἱ Jacques ² καὶ Ψυχάρης ³, νομίζουσιν ὅτι ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο΄ ὑπάρχουσι πραγματικοὶ ἑβραϊσμοί, οἵτινες δὲν ὀφείλονται εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἀπετέλουν στοιχεῖον τῆς γλώσσης τῶν μεταφραστῶν καὶ ὅτι ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μνημεῖον τῆς κοινῆς ἐφάμιλλον κατὰ τὴν γλωσσικὴν σπουδαιότητα πρὸς τοὺς παπύρους, ὡς διδάσκουσιν οἱ περὶ τὸν Deissmann. Οἱ δέ, ἐν οἷς ὁ Ottley ⁴, ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ Radermacher ⁵, Swete ⁶ καὶ Thackeray ⁷ ἰσχυρίζονται, ὅτι εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ (κατὰ δὲ τὸν Ottley καὶ ἀλλαχοῦ) λαλουμένην κοινὴν εἶχον ὑπεισέλθει οὐκ ὀλίγοι ἑβραϊσμοί, τοῦτο δ' ἔνεκεν τῆς ἐπίδρασεως τοῦ ἐν τῇ χώρῳ ταύτῃ παροικούντος πολυαριθμοτάτου ἑβραϊκοῦ στοιχείου, καὶ ὅτι ἡ συχνὴ ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο΄ ἐπανάληψις ἑβραϊσμῶν ἐχόντων τὰ ἀνάλογα αὐτῶν ἐν τῇ κοινῇ τῶν παπύρων ὀφείλεται εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν, οἱ μὲν ἑβραϊολόγοι καὶ ἀνατολισταὶ αἰσθάνονται ζωηρότερον τὴν σημιτικὴν χροιάν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄, οἱ δὲ ἑλληνισταὶ μετὰ τῶν περὶ τὴν Κ. Δ. ἀσχολουμένων εὐνοοῦσι τὴν θεωρίαν τοῦ Deissmann.

Τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἡμετέραν γνώμην ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ἐκθέσωμεν ἐν τῇ ἀμέσῳ ἐπομένῃ παραγράφῳ, ἀρκούμεθα ἐνθάδε νὰ σημειώσωμεν, ὅτι, ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ Ottley ⁸, ἐπιστα-

1. Ὅρα μάλιστα τοῦ Viteau τὴν ἐν τῷ Dictionnaire de la Bible τοῦ Vigouroux δημοσιευθεῖσαν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον Grec biblique. Περὶ δὲ καὶ τοῦ Thayer τὴν ἐν τῷ Dictionary of the Bible τοῦ Hastings μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον Language of the N. T.

2. Histoire des livres du N. T. Paris 1908 σ. 321-331.

3. Μν. ἔ. σ. 193 ἐξ.

4. Μν. ἔ. 160 ἐξ.

5. Neutestam. Grammatik (Lietzm. Handb. N, T, β' ἔκδ. Tüb. 1925. σ. 28 ἐξ.)

6. Μν. ἔ. σ. 21 καὶ 291 ἐξ. καὶ Apokalypse σ. DXXIV σημ. 1.

7. Grammar to the O. T. in Greek σ. 26 ἐξ.

8. Handbook to the Septuag. σ. 164.

μένη εξέτασις τῆς τε οὐσίας τοῦ ζητήματος καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀντιγνωμιῶν ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ διχογνωμία τῶν περὶ τοὺς Deissmann καὶ Moulton πρὸς τοὺς μετριοπαθετέρους τῶν ἀντιλεγόντων αὐτοῖς, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Ο', ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τοὺς ὅρους καὶ εἰς τὴν ἔμφασιν τῆς ἐκφράσεως ἢ εἰς πραγματικὴν διαφορὰν ἐπὶ τῶν κυρίων δεδομένων, τ. ἔ. ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐφ' ὅσον οἱ ἄνδρες οὗτοι προβαίνουν εἰς τοιαύτας παραχωρήσεις πρὸς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν, οἷαι αἱ ἐν σελ. 325 ἐκτεθεῖσαι ¹. Παρὰ πᾶσαν δ' ὁμως ἀντίρρησην καὶ ἐπιφυλακτικότητα πρὸς τὰς γνώμας τοῦ Deissmann, οὐδεὶς δύναται σήμερον νάμφισβητήσῃ τὸ διπλοῦν καὶ σημαντικὸν ἐπιτεῦγμα τῶν ἐπὶ τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου μόχθων ἐκείνου, τ. ἔ. ἀμέσως μὲν τὴν ὀριστικὴν καταδίκην τῆς θεωρίας περὶ ἑλληνοῦδαϊκοῦ ἰδιώματος καὶ τὴν ὑπὸ πάντων ἀσπαστὴν γενομένην ἀποδείξιν τῆς κατὰ τὴν βάσιν ἑλληνικότητος τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ἐμμέσως δὲ τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ἐργασίαι τοῦ ἀνδρὸς ἐγένοντο ἀφετηρία σημαντικωτάτης ἐπιδόσεως τῶν περὶ τὴν βιβλικὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπουδῶν μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἔνθα ἀκμάζουσιν αὐταὶ σήμερον.

Ἡ ἑβδομηκοντολογικὴ δ' ὁμως ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ ἐπαναπαυθῇ εἰς τὰ γενικωτέρου πωσ χαρακτῆρος ἐπιτεύγματα τῶν γλωσσικῶν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου ἐρευνῶν τοῦ Deissmann καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐφαρμοζουσα ὀρθῶς τὴν ὑπ' ἐκείνου ἐγκαινισθεῖσαν μέθοδον, ἔχει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς συντιονώτερον ἐπὶ πλεῖστα ὅσα λεπτομερειακὰ ζητήματα, ἐκ τῆς ἐπιλύσεως τῶν ὁποίων ἐξαργαται ἢ τε πληρεστέρα διαφῶτισις τῶν γενικωτέρων καὶ καθ' ὄλου εἰπεῖν ἢ ὀρθῇ κατανόησις τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'. Τοιαῦτα ἐπὶ παραδείγματι ζητήματα εἶναι τὸ περὶ τῆς γλώσσης, ἔτι δὲ καὶ τῆς ἐρμηνευτικῆς μεθόδου ἐκάστου τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ περὶ τῆς σχέσεως ἐκάστου τούτων πρὸς τοὺς ἐπὶ μέρος ἀντιπροσώπους τῆς συγχρόνου αὐτῶ κοινῆς, τῆς τε γραφομένης καὶ τῆς λαλουμένης, περὶ τῶν ἑβραϊσμῶν καὶ τῆς συντάξεως καὶ τοῦ ἐτυμολογικοῦ τῶν Ο', περὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν δημόδη νεοελληνικὴν κ.τ.τ. Καὶ ἔχει μὲν γίνεαι ἔναρξις τῶν τοιούτων ἐρευνῶν, καθὼς ἐπὶ παραδείγματι ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐργασίαι τῶν Anz (ὄρα βιβλιογραφίαν), C. Votaw, (The Use of the Infinitive in Biblical Greek, Chic 1898), Johannessohn (Der Gebrauch des Casus und der Praepositionen in der

¹ Πρὸ καὶ Moulton τὰ προλεγόμενα εἰς τὴν Γραμματικὴν τῆς Κ. Δ., ὡς καὶ Deissmann, Philology of the Gr. Bible σ. 63 παρὰ Ottley σ. 161.

privatae Graecae quae in papyris aetatis Lagidarum servantur (Lpz. 1907) καὶ L. Mitteis καὶ A. Wilcken, Grundzüge und Chrestomathie der Papyruskunde (4 τόμοι Leipzig.—Berl. 1912).

Ὡς πρὸς δὲ τὰ ὄστρακα ὄρα μάλιστα A. Wilcken, Griech. Ostraka aus Aegypten und Nubien (Leipzig, Berlin I καὶ II 1899).

Αἱ δὲ ἐπιγραφαί, καίπερ ἄλλως ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς παύρους μειονεκτοῦσαι κατὰ τὴν σημασίαν ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς κοινῆς καὶ ἐπομένως καὶ τῶν Ο', πλεονεκτοῦσι δ' ὅμως καθ' ὅσον παρέχουσιν ἔννοιαν τῆς κοινῆς ἐκ πλείστων ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐν ᾗ οἱ παύροι περιορίζονται ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. Αἱ κυριώτεραι δὲ συλλογαὶ ἐπιγραφῶν εἶναι αἱ ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τίτλους ἐκδοθεῖσαι: Corpus inscriptionum Graecarum Corp. Inscr. Attic., Sylloge inscr. Graec. τοῦ Dittenberger, τοῦ αὐτοῦ Inscr. Graeciae septentrionalis καὶ τὸ Recueil d'inscriptions grecques (ἔκδ. Michel, Brux.) Πληρότερον δὲ κατάλογον αὐτῶν εὗρίσκει ὁ βουλόμενος ἐνθ' ἄνωτέρω. Ἀξιοσπουδάστα δὲ βοηθήματα διὰ μὲν τὴν γλωσσικὴν σύγκρισιν τῶν τῶν ἐπιγραφῶν πρὸς τοὺς Ο' εἶναι τὰ βιβλία τῶν K. Meisterhans (Grammatik der attischen Inschriften), E. Nac h m a n s o n (Iaute und Formen der magnet. Inschriften), E. Schwytzer, (Grammatik der pergamen. Inschriften), καθόλου δ' εἰπεῖν διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιγραφῶν τὰ βιβλία τῶν W. L a r f e l d, Handbuch der Griech. Epigraphik, E. G a r d n e r, Introduction to Greek Epigraphy.— Πλείονα δὲ βοηθήματα ἐνθ' ἄνωτέρω.

Λίαν δ' ἀξιοσπουδάστα διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς γλώσσης τῶν Ο' τυγάνουσι καὶ τὰ βιβλία τῆς *Καιν. Διαθ.*, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι μὲν γεγράμμενα ἐν γλώσσῃ ὑψηλοτέρᾳ πρὸς τῆς τῶν Ο', ἀποτελοῦσι δ' ὅμως ὀπωδῆποτε μνημεῖα τῆς λαλουμένης κοινῆς ¹.

Τέλος ὡς πηγὴ σπουδαιοτάτη διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς γλώσσης τῶν Ο' ἀναγνωρίζεται, μάλιστα μετὰ τὰς ἐργασίας τῶν Γ. Ν. Χατζιδάκι, A l b. T h u m b καὶ Ψυχάρη (ὄρα βιβλιογρ.), ἡ δ η μ ὠ δ η σ ν ε ο - ε λ λ η ν ι κ ή, ἣτις προελθοῦσα καθ' ἀνέλιξιν ἐκ τῆς κοινῆς «διατελεῖ ἐν ὑποχθονίῳ συναφείᾳ» πρὸς ἐκείνην καὶ περὶ ἧς ἤδη ὁ Geldart παρετήρησεν, ὅτι «παρέχει ὑπόμνημα εἰς τὴν γλώσσαν τῶν Ο' καὶ τῆς

1. Ὡς πηγὴ ἔμμεσος διὰ τὴν γλωσσικὴν ἐξερεύνησιν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' χρησιμεύουσι καὶ τὰ λεξικογραφικὰ ἔργα τῶν παλαιῶν λεξικογράφων Μοίριδος, Φρονίχου, Ἑσυχίου κλπ.

LXX, 1910), Meister (ὄρα βιβλιογρ.), Allen (The Infinitive in Polybius compared with the Infin. in Biblical Greek, Chicago 1907) κ. ἄ., δέον δ' ἅμωσ νά ὁμολογηθῆ, ὅτι τὸ τοιοῦτο ἔργον εὔρηται εἰσέτι ἐν τῇ ἀρχῇ, πολλοὺς ἀναμένον ἐργάτας πανταγόθεν καὶ δὴ καὶ ἐκ τῆς χώρας ταύτης.

§ 2 ΠΗΓΑΙ ΠΡΟΣ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ Ο'

Δεδομένου ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ο' εἶναι ἢ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους λαλουμένη κοινή, ἔπεται ὅτι ἡ κυριωτάτη πηγή πρὸς σπουδὴν τῆς γλώσσης αὐτῶν εἶναι τὰ μνημεῖα τῆς κοινῆς, τ. ἔ. κατὰ πρῶτον λόγον οἱ ἑλληνικοὶ πάπυροι καὶ τὰ ὄστρακα, εἶτα δὲ καὶ αἱ ἐπιγραφαί, τὰ βιβλία τῆς Κ. Δ. καὶ ἡ δημώδης νεοελληνική.

Οἱ μὲν π ά π υ ρ ο ι προέρχονται ἐκ στρωμάτων κοινωνικῶν, εἰς ἃ ἀνῆκον καὶ ὧν τὴν γλῶσσαν βεβαίως θά ἐλάλουν καὶ οἱ ἡμέτεροι μεταφράσαι, οἱ κατὰ συνθήκην λεγόμενοι Ο'. Ἐκ τῶν πατύρων δὲ τούτων δέον νά ληφθῶσιν πρὸ ὀφθαλμῶν πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν οἱ σύγχρονοι τοῖς Ο' αἰγυπτιακοί, τ. ἔ. οἱ τῆς τῶν Πτομαλαίων ἐποχῆς, οὐ μόνον οἱ ἐπισήμου πωσ περιεχομένου (δημόσια ἔγγραφα, πρωτόκολλα κ.τ.λ.), οἱ καταγόμενοι ἀπὸ βασιλικῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδιωτικοῦ περιεχομένου, οἷον ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαί, ἀποδείξεις, διαθήκαι κτλ., ἐν οἷς ἀντιπροσωπεύεται ἡ γλῶσσα τῶν ποικίλης πάλιν μορφώσεως ἰδιωτῶν. — Αἱ δὲ σπουδαιόταται τῶν συλλογῶν πατύρων εἶναι αἱ ὑπὸ τῶν Ἑγγλων λογίων R. P. Grenfell καὶ A. S. Hunt, ἐν συνεργασίᾳ ἔστιν ὅτε καὶ μετ' ἄλλων λογίων, ἐκδοθεῖσαι (The Oxyrhynchus papyri ἐξ 9 τόμων, Fayum Towns and their Papyri, the Amherst Papyri, the Tebtunis—Papyri, Hibeh Papyri), ἔτι δὲ καὶ αἱ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν λογίων A. Wilcken καὶ W. Schubart ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τὸν τίτλον Aegypt. Urkunden aus den Königl. Museen zu Berlin, Griech. Urkunden. — Πληρέστερον δὲ κατάλογον συλλογῶν πατύρων ὄρα παρὰ Helbing (μν. ἔ. XIII) καὶ Swete (μν. ἔ. 524). Ἀξιοσπούδαστον δὲ βοήθημα διὰ μὲν τὴν σύγκρισιν τῆς γλώσσης τῶν πατύρων πρὸς τὴν τῶν Ο' τυγχάνει ἡ τοῦ F. Ma y s e r, Grammatik der griech. Papyri aus der Ptolemäereit mit Einschluss der gleichzeitigen Ostraka und der in Aegypten verfassten Inschriften (Leipz. 1906) διὰ δὲ τὴν μελέτην τῶν πατύρων καθόλου τὰ βιβλία τῶν F. Kenyon Palaeography of Greek Papyri, (1899), W i t k o w s k i, epistolae

Κ. Α. καλύτερον ἢ τὰ συγγράμματα τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ῥητόρων, γραμματικῶν καὶ φιλοσόφων» ¹.

§ 3 ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ Ο

Πρὸς διάγνωσιν καὶ ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῆς γλώσσης τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἀνάγκη ὁ ἐξετάζων τὰ κατ' αὐτὴν νὰ ἔχη διαρκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν δύο γεγονότα, ὧν ἡ διπλῆ σφραγίς ἀποτυπῶται ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς αὐτῆς ὑφῆς: α') "Οἱ ἢ χάριν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἢ καὶ ὅλη τῇ Αἰγύπτῳ ἑλληνοφώνων Ἰουδαίων, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐκδοχὴν, ἐκπονηθεῖσα ἑλληνικὴ μετάφρασις τῆς Π. Δ., ἢ λεγομένη τῶν Ο', ἐγένετο, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐν γλώσσει εὐθέτῳ πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν, ἄρα ἐν γλώσσει καταληπτῇ εἰς τοὺς ἀναγνώστας καὶ ἀκροατὰς τῆς ἐν λόγῳ Βίβλου, οἷα ἦτο ἢ τότε κατὰ τὴν Αἴγυπτον λαλουμένη ἑλληνοιστικὴ κοινὴ διάλεκτος. β') "Οἱ ἢ Βίβλος αὕτη εἶναι μετάφρασις ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν συλλογὴ μεταφράσεων, πεφιλοτεχνημένων ὑπὸ μεταφραστῶν μὲν ποικίλης μορφώσεως καὶ ἱκανότητος εἰς τὸ τοιοῦτο ἔργον, ἀπὸ πρωτοτύπων δὲ σημιτικῶν εἰς βαθμὸν ποικίλης ἐντάσεως, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε ἀνεξίτηλον τὸν ἑαυτῶν χαρακτῆρα ἐπ' αὐτὴν καταλιπόντων. Καὶ τῆς μὲν πρώτης ἀληθείας, ἧς εἶχον διαίσθησιν ἤδη τινὲς τῶν παλαιότερων ἐρευνητῶν, οἷοι ὁ Thiersch, ὁ Sturz, ὁ Frankel καὶ εἴ τις ἄλλος, ἢ ὀλοσχερῆς διάγνωσις καὶ περιφανῆς διαπίστωσις ἀφείλεται εἰς τὸν Ad. Deissmann, ὡς εἶδομεν. Ἡ δὲ δευτέρα διεγνώσθη μὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ Σειραχίδου ² καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν ὅπωςδῆποτε περὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ο' ἀσχοληθέντων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νεοπουριστῶν κατ' ἀρχὴν, συχνάκις δ' ὅμως λησμονεῖται ὑπὸ τούτων ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων ἐκείνης καὶ παραβλέπεται ἐν ταῖς ἀποφάνσεσιν αὐτῶν, δι' ὧν ὑπερεξαίρεται ἡ ἑλληνικότης τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως.

1. Modern Greek language σ. 101 παρβ. καὶ Σ. Μενάρδου, the Value of Byzantine and modern Greek, Oxf. 1909.

2 Οὗτος ἐν τῇ προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφραστῆσεως Σοφίας τοῦ πάππου αὐτοῦ Ἰησοῦ σημεῖοι «παρακαλεῖσθε οὖν μετ' εὐνοίας καὶ προσοχῆς τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι καὶ συγγνώμην ἔχειν ἐφ' οἷς ἂν δοκῶμεν τῶν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν πεφιλοπονημένων τισὶ τῶν λέξεων ἀδυναμεῖν, οὐ γὰρ ἰσδυναμεῖ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς ἐβραῖστι λεγόμενα καὶ ὅταν μεταχθῇ εἰς ἑτέραν γλῶσσαν.

Ἡ γλῶσσα τῶν Ὁ εἶνε κατὰ βάσιν ἢ κοινή.

Ἡ καθ' οὓς χρόνους ἐξεπονήθη ἢ μεταφράσας τῶν Ὁ (τελευταίους 3 π. χ. αἰῶνας) λαλουμένη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γλῶσσα ἦτο ἡ λεγομένη κοινή¹, τ. ἔ. διάλεκτος, «ἡ παγκόσμιος ἑλληγιστικὴ γλῶσσα» κατὰ τὸν Deissmann, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν γέφυραν μεταξὺ παλαιᾶς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς, ἥτις διαδοθεῖσα καὶ ἐπικρατήσασα διὰ τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καθ' ὄλον τὸν τότε πεπολιτισμένον τῆς Ἀνατολῆς, κόσμον, ἐκυριάρχησεν ἀνελλισσομένη διαρκῶς μέχρι τοῦ 5 μ. Χ. αἰῶνος, κυρίως μὲν εἰπεῖν ὡς λαλουμένη γλῶσσα τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς κοινῆς χρήσεως, ἐν μέρει δὲ καὶ ὡς γραφομένη, οὐχὶ βεβαίως ὑπὸ τῶν ἀτιμικζόντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγγραφέων. Καὶ τῆς μὲν λαλουμένης μνημεῖα διεσώθησαν ἡμῖν οἱ πάπυροι καὶ τὰ ὄστρακα κατὰ πρῶτον καὶ αἱ ἑλληγιστικαὶ ἐπιγραφαὶ μετὰ τῆς νεωτέρας δημῶδους ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας μεταφράσεως, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Κ. Δ., κατὰ δευτέρον λόγον, ὡς εἴρηται· τῆς δὲ ὑψηλοτέρας ἢ φιλολογικῆς κοινῆς μνημεῖα πρόκεινται ἡμῖν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ Πολύβιος, τῆς Κ. Δ., τοῦλάχιστον μεγάλου μέρους αὐτῆς (Παύλου ἐπιστ. καὶ Ἐβρ.), κειμένης ἐν τῷ μεταιχιμῷ μεταξὺ λαλουμένης καὶ γραφομένης, ἔνθα καταλειτέα καὶ ἡ ἀπὸ τῶν κανονικῶν τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου γραφῶν ἔξαρωμένη δημῶδους φύσεως χριστιανικὴ γραμματεία (ἀπόκρυφα, μαρτυρολογία, συναξάρια κτλ.)

Συνεχροτεῖτο δ' ἡ κοινὴ αὕτη διάλεκτος ἐκ τῶν ἐξῆς στοιχείων, κατὰ τὴν πιθανοτέραν καὶ δὴ καὶ κρατοῦσαν ἐν τῇ σημερινῇ ἐπιστήμῃ ἐκδοχὴν. Ὡς βάσις αὐτῆς ὑπέκειτο ἢ ἀπὸ τοῦ ε' π. χ. αἰῶνος, τοῦ χρόνου δηλ. τῆς ὑπάτης πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ἡγεμονείας τῶν Ἀθηνῶν², εὐρύτερον πάσης ἄλλης ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐξαπλωθεῖσα ἄ τ θ ἰ ε διάλεκτος, ὡς ἐλαλεῖτο αὕτη ἐν τῇ περιοχῇ τῆς

1. Ὁ ὄρος οὗτος ἐδημοουργήθη ἤδη ὑπὸ τῶν παλαιῶν γραμματικῶν. Ἡ ἐνταῦθα δ' ἐκτιθεμένη περὶ τῆς κοινῆς ἐκδοχῆ εἶναι ἢ διὰ τῶν ἐργασίων τῶν Χατζιδάκι, Thumb, Deissmann κ ἄ. ἐπιβληθεῖσα καὶ κρατοῦσα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

2. Ἡδὴ ὁ Περικλῆς ἠδύνατο μετ' ἐγκαυχήσεως δικαίως νὰ χαρακτηρίζη τὰς Ἀθήνας «παίδευσιν τῆς Ἑλλάδος».

περὶ τὴν Λήλον ναυτικῆς συμμαχίας¹, πλὴν ἐν τῇ συγχῆ χρήσει καὶ τριβῇ ἠμελοποιημένη εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστή αὐτὴ τοῦ ἀπεριάντου κριατίου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ προακηφάντων κριατῶν τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων ἐπίσημόν τε καὶ κοινὸν συνεννοήσεως ὄργανον, (σύστημα κλίσεων καὶ συζυγιῶν, νόμοι συναιρέσεως κττ). Περιέλαβεν ὁμως αὐτὴ καὶ ἀφομοίωσε καὶ στοιχεῖα πλείονα ἢ ἐλάσσονα, ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς ἐξαπλώσεως αὐτῆς, ἐξ ἄ λ λ ω ν δι α λ ἐ κ τ ω ν καὶ δὴ ἐκ τῶν β ο ρ ε ι ο δ υ τ ι κ ῶ ν (Ἡλείου, Αἰτωλ., Λοκρ., Φωκ., Ἀχαϊκ.), μάλιστα δ' ἐκ τῆς ἰ ω ν ι κ ῆ ς, ἧς ἡ ἀδρα ἐπίδρασις, ἀρξαμένη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ναυτικῆς συμμαχίας, ἔνθα τὸ ἰωνικὸν στοιχεῖον ἠμιλλᾶτο πρὸς τὸ ἀθηναϊκὸν κατὰ τὴν ἐπιβολὴν, καὶ μὴ καταλιπούσα ἔξω τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς μηδὲ συγγραφεῖς τῆς περιωπῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα, δεδομένου ἄλλως τε ὅτι ἡ ἰωνίζουσα κατὰ μέγα μέρος Μικρασία, παραλλήλως τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, ἐγένετο τὸ ἕτερον σπουδαιότατον τῆς ἑλληνικῆς πρὸς ἀνατολὰς ἐπιδράσεως κέντρον². Ἐπίσης δ' εἰσηλθεν εἰς τὴν κοινήν, συμφώνως τῷ παγκοσμίῳ αὐτῆς χαρακτῆρι καὶ χάρις εἰς τὴν δεκτικότητα καὶ τὴν ἀφομοιωτικὴν αὐτῆς δύναμιν, πλῆθος λέξεων ὀθνείων, αἰγυπτιακῶν, περσικῶν, σημιτικῶν κ. ἄ., δηλωτικῶν ζῶων, ἀνθέων, σκευῶν καὶ θεσμῶν τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Ἐκ πάντων λοιπὸν τούτων τῶν στοιχείων προῆλθεν δι' ἐντατικῆς ζυμώσεως καὶ ἀνεξίξεως γλῶσσα ζωτικωτάτη, οἷα ἡ κοινή. Ἐν ᾧ δέ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς παλαιότεραν ἐκδοχὴν, ἐλαχίστη γίνεται σήμερον δεκτὴ ἐπίδρασις τῆς λεγομένης μακεδονικῆς διαλέκτου ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς, πολὺ εὐρυτέρα ἐκλαμβάνεται ἢ ἐπ' αὐτὴν ἐπίδρασις τῆς ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ι ν ῆ ς κ ο ι ν ῆ ς³, ὑπ' ἣν, ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν καὶ μικρασιατικὴν καὶ ἑλλαδικὴν κοινήν, δὲν πρέπει νὰ νοῶνται ἰδιάζουσαι διάλεκτοι ἢ πραγματικὰ ἰδιώματα, ἀλλὰ τοπικαὶ ἐναλλαγαὶ ἢ ἀποχρώσεις τῆς ἐ ν ι α ί α ς κ ο ι ν ῆ ς.

1. T h u m b παρὰ M o n i t o n, Einleitung in die Sprache de N. T. (1911 σελ. 47).

2. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κρατούσαν ταύτην ἐκδοχὴν ὁ Kretschmer ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ κοινή εἶναι κράμα κρισῶν σχεδὸν τῶν διαλέκτων ἀνευ ἐπικρατήσεως ἀπικτοῦ στοιχείου, τῆς γνώμης ταύτης ἐλαχίστης τεχούσης ἐπιδοκιμασίας ("Ὅρα τὴν πραγματείαν αὐτοῦ Die Entstehung der κοινή ἐν τοῖς Sitzungsberichte der Wiener Akad. τομ. 143, 1900).

3. K. Dieterich μν. ξ. σ. 300.

Καὶ τῆς μὲν ἐνιαίας ταύτης κοινῆς τὰ κυριώτατα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, τὰ ἐν τῇ ἀνελλίξει αὐτῆς δεσπόζοντα καὶ τὴν φυσιογνωμίαν αὐτῆς συγκροτοῦντα, εἶναι αἱ ἑξῆς τάσεις. α') Ἡ ἐπικρατούσα συμφυῆς τῇ παγκοσμίῳ αὐτῆς χρήσει, τάσις πρὸς ἀπλοποίησιν καὶ ἔξομαλισμὸν ἐν τε τῷ τυπικῷ καὶ τῷ ἔτυμολογικῷ καὶ ἐν τῇ συντάξει καὶ ἐν παντί, ἀποδειχθείσης ἐντὶ αὐθὰ πανισχύρου τῆς δυνάμεως τῆς ἀναλογίας. Οὕτως ἐν τῇ τοιαύτῃ τάσει αὐτῆς φεύγει ἡ κοινὴ τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν, τοὺς διπλοῦς τύπους, τὸν μεταπλασμὸν, τὰς περιτοφανεῖς ἀυξήσεις, τὰς κράσεις, ἐκθλίψεις καὶ ἀφομοιώσεις πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὀρθογραφίας, προτιμᾷ τῆς εὐκτικῆς τὴν ὑποτακτικὴν, τὸν συγκριτικὸν τοῦ ὑπερθετικοῦ, τὸν παθ. ἄορ. β' τοῦ α', τὸν ἐνεργητικὸν σιγματικὸν ἄορ. ἀντὶ τοῦ λεγομένου ἰσχυροῦ ἄορ., τοὺς τύπους τῶν βαρυντῶν, ἀντὶ τῶν εἰς μι θημάτων κτ. β') Ἡ τάσις πρὸς ἀδρoτέραν ἔκφρασιν δι' ἐνισχύσεως τῆς διὰ τῆς πολλῆς χρήσεώς ἀποτριβείσης σημασίας λέξεων (τὰ πλεοναστικὰ φαινόμενα οἷα τὰ λ ί α ν π ο λ ύ, κ α θ η γ ε μ ὶ ω ν, ὑ π ε ρ λ ί α ν, ἔ π ι δ ι α κ α τ έ χ ω, π ρ ὸ τ ε σ σ ά ρ ω ν π ρ ὶ τ ε ρ ο ν, τ υ χ ὸ ν ἴ σ ω ς, ὡ ς ἴ ν α, ἔ κ π α ι δ ὸ θ ε ν, π α ρ α ν τ ί κ α, ὑ π ο κ ά τ ω κ.τ.τ.). γ') Ἡ τάσις πρὸς σαφήνειαν, ἐπιδικωκομένην διὰ τῆς προτιμήσεως ἀδρoτέρων καὶ πλατυτέρων ἐκφράσεων (ὑ π ε ρ ά ν ω τ ὶ ω ν ο ὔ ρ α ν ὶ ω ν, ὑ π ο κ ά τ ω τ ο ῦ δ έ ν δ ρ ο υ, τ ί ς ἔ κ τ ὶ ω ν δ ύ ο, ε ἴ χ ο σ α ν κ.τ.τ.), μάλιστα δ' ἐν τῇ συντάξει διὰ τῆς προτιμήσεως τοῦ κατὰ παράταξιν λόγου κ.λ.π. Οὕτω δέ, συμφῶνως τῷ παγκοσμίῳ αὐτῆς χαρακτῆρι, ἀπέβη ἡ κ ο ι ν ῆ ἑξάαιρετον ἀπλῆς, ἅμα δὲ ἀδρᾶς καὶ σαφοῦς ἐκφράσεως ὄργανον.

Εἰς δὲ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εὐχρηστοῦσαν κοινήν, δεδομένης τῆς ἐν τῇ πέλσει ταύτῃ καὶ καθόλου ἐν τῇ Αἰγύπτῳ εὐρυτάτης ἐξαπλώσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ στοιχείου, δὲν θὰ ἦτο τὸ παράπαν ἄτοπον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν διείσδυσιν ἑβραϊσμῶν τινῶν, συντακτικῆς κυρίως ὑφῆς. Τὴν εἰκασίαν δὲ ταύτην καθιστᾷ πιθανὴν τὸ μὲν τὸ γεγονός τῆς ἐν τοῖς παπύροις ἐμφανίσεως πολλῶν χρήσεων, ἃς ὁ Deissmann καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ ἐκλαμβίνουσιν ὡς χυδαῖσμούς τῆς κοινῆς, τὸ δὲ ὅτι μέγιστον τῶν παπύρων μέρος προήρχετο ἐκ κοινωνικῶν στρωμάτων, εἰς ἃ ἀνήκε καὶ πρὸς ἃ ἐσχεύετο στενῶς τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον, μέρος δὲ τούτων ἴσως προήρχετο ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἑβραϊκοῦ στοιχείου. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ οἱ νομίζοντες ¹ ὅτι ἡ καθ' ἅπα-

1. Ottley ἐν μν. ε. 164 ἐξ.

σαν τὴν ἑλληνίζουσαν Ἀνατολὴν λαλουμένη κοινὴ δὲν θὰ παρέμεινεν ἀνεπηρέαστος ἀπὸ σημιτικῆς ἐπιδράσεως, πρὸς τῆ ἀπὸ πρὸς χάρας αὐτῆς διαδόσει τοῦ ἑβραϊκοῦ στοιχείου, λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἐν αὐταῖς πρὸ τῆς ἡμετέρας κοινῆς ἐπὶ αἰῶνας ἐπικρατήσεως τῆς ἀραμαϊκῆς, ὡς κοινῆς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ ἀχανοῦς περσικοῦ κράτους. Δὲν ἔλλείπουσι δ' ἄλλως τε ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γλωσσῶν ἀνάλογα παραδείγματα, οἷα τὸ τῆς περσικῆς καὶ Ἰνδικῆς γλώσσης, ἀναμειγείσης μετὰ σημιτικῶν στοιχείων, καὶ τὸ τῆς συριακῆς καὶ νεοεβραϊκῆς, ἐμφανιζούσης ἐλαφρὰν ἀντεπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς. Ὅθεν δύνатаί τις νὰ δεχθῆ τοὺς ἐν τῇ κοινῇ ἐμφανιζομένους σημιτισμοὺς ὡς φαινόμενα τῆς ἀνελέξεως αὐτῆς, χωρὶς δ' ὅμως νὰ λησμονῆ, ὅτι ἡ κοινὴ εὐρίσκεται πιθανώτατα ὑπὸ τὴν, ἔστω καὶ ἐλαφρὰν, ἐπίδρασιν τοῦ σημιτισμοῦ. Ἄλλ' ὅμως τοῦτο οὐδαμῶς σημαίνει ἀποδοχὴν τῆς περὶ ἑλληνοϊουδαϊκοῦ ἰδιώματος θεωρίας, ἣτις διευκολύνει μὲν τὴν ἐξήγησιν πολλῶν γλωσσικῶν φαινομένων τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου, δὲν ἐξηγεῖται δὲ αὐτὴ ἐπαρκῶς καὶ ἐξηλέγχθη περιφανῶς ὡς ἀσύστατος διὰ τοὺς ἐξῆς κυρίους λόγους. α') Διότι οὐδεμίᾳ παλαιᾷ μαρτυρίᾳ ὑφίσταται περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης γλώσσης· β') διότι οὐδὲν ἄλλο γραπτὸν μνημεῖον σώζεται τῆς τοιαύτης γλώσσης πλὴν τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου καὶ κυρίως εἰπεῖν τῆς Π.Δ., ἣτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ μετάφρασις κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς ὑπολαμβάνουσιν οἱ θιασῶται τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας, ἐν ᾧ, ἂν ὑπῆρχε τοιαύτη γλῶσσα, εἰς αὐτὴν θὰ ἔγραφε ὁ τε Φίλων καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ αὐτοὶ οἱ συντάκται τῶν ἐπι αἰγυπτιακῶν παπύρων διασωθέντων Ἰουδαϊκῶν ἐγγράφων, ὧν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα οὐδαμῶς διαφέρει τῆς τῶν ἄλλων τῆ; αὐτῆς ἐποχῆς παπύρων· γ') διότι, δεδομένου ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Ο' παρέσχε σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας τῇ Ἰουδαικῇ ἀνὰ τὴν ἑλληνικὴν διασπορὰν προπαγάνδᾳ, ἣτις ἴσως ὑπῆρξε καὶ εἰς τῶν λόγων δι' οὓς ἐξεπονήθη αὕτη, παραμένει ἄπορον πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο διὰ βιβλίου μεταφρασμένου ἐν γλώσσῃ ἀκαταλήπτῳ εἰς τοὺς ἑλληνιστάς, καθὼς ἰσχυρίζεται καὶ αὐτὸς ὁ Schürer καὶ ὁ Viteau· δ') διότι ἡ τε γραμματικὴ καὶ τὸ λεξιλόγιον τῶν Ο' εἶναι τὸ τῆς κοινῆς, ὡς κατωτέρω θέλει δι' ὀλίγων δειχθῆ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Ο' ἐφιλοτεχνήθη εἰς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λαλουμένην κατὰ τοὺς χρό-

νοὺς ἐκείνου· ἑλληνικὴν κοινὴν. Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἡ κοινὴ ἔφε-
 ρεν, ὡς εἴρηται, ἐνιαῖον χαρακτῆρα, ἐπόμενον ἦτο καὶ ἡ ἡμετέρα με-
 τάφρασις νὰ ἐμφανίσῃ καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἐπόψεως ἐνόητά τινα, ἣν
~~καθίστα ὀπωσδήποτε στενωτέραν ἢ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μεταφρα-~~
~~σιῶν χρησιμοποίησις ὀρισμῶν ὄρων καὶ μεταφραστικῶν χρήσεων καὶ~~
 τρόπων, δημιουργηθέντων ὑπὸ τῶν παλαιωτέρων μεταφραστικῶν, μάλιστα
 τῶν τῆς Πεντατεύχου. Ἐξ ἄλλου δ' ὅμως ἡ ἐνόησις αὕτη δεόν νὰ μὴ
 ἐκληφθῆ ὡς ἀπολύτως αὐστηρά, λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὰ
 βιβλία τῆς Π. Δ. μεταφράσθησαν μὲν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ καὶ πρὸς τὸν
 αὐτὸν σκοπὸν, ἀλλ' ὅμως οὐχὶ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, εἰ μὴ ἐντὸς
 διαστήματος 150 πον ἐτῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ κοινὴ βεβαίως δὲν
 παρέμεινεν ἀνεξέλικτος, ἐπὶ πλεόν δ' ὅτι ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν ἐγένε-
 νετο ὑφ' ἑνός, ἀλλ' ὑπὸ πλειόνων καὶ δὴ καὶ ποικίλης ἑλληνικῆς μορ-
 φώσεως μεταφραστικῶν, ποικίλαις ἐρμηνευτικαῖς μεθόδοις καὶ ἀρ-
 χαῖς στοιχησάντων καὶ τῷ πρωτοτύπῳ εἰς διαφόρους βαθμοὺς δουλευ-
 σάντων ¹.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικότητα τῆς μεταφράσεως τῶν
 Ο', ἧς, ἐμφαινομένης ἐν τῷ φθογγολογικῷ καὶ τῷ τυπικῷ καὶ δὴ καὶ
 ἐν τῷ λεξιλογίῳ, δείγματα θέλουσι μετ' ὀλίγον προσαχθῆ. Κατὰ τὴν ἐξέ-
 τασιν δ' ὅμως τῆς γλώσσης τῆς Βίβλου ταύτης δὲν πρέπει νὰ λησμο-
 νῆται μὴδὲ τὸ γεγονός, ὅτι

ἡ Βίβλος τῶν Ο' εἶναι μετάφρασις

Καὶ δὴ ἐν πρώτοις πρόκειται περὶ μεταφράσεως ἐκ πρωτοτύπων
 ἑβραϊκῶν, αἵτινα καὶ λόγῳ τοῦ ὅλως διαφόρου ἀπὸ τῶν ἱαπετικῶν γλωσ-
 σῶν, οἷα ἡ ἑλληνικὴ, μηχανισμοῦ τῆς ἑβραϊκῆς καὶ λόγῳ τῆς σημαντι-
 κῆς διαφορᾶς τοῦ διανοεῖσθαι τοῦ Σημίτου ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοσ, δυσ-
 ἀπόδοτα τυγχάνουσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Σειρα-
 χίδης ² καὶ ἐπόμενον ἦτο νὰ ἀποτυπώσωσιν ἐπὶ τῆς μεταφράσεως ταύ-
 τῆς ἀνεξίτηλα τὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν. Ἐπειτα δ' ἡ ἐν λόγῳ
 μετάφρασις ἐφιλοπονῆθη, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐκδοχὴν, ὑπὸ ἑλληνιστῶν
 Ἰουδαίων τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ τῆς Αἰγύπτου καθόλου, οἵτινες θὰ ἐλά-
 λουν μὲν τὴν κοινὴν ὡς μητρικὴν γλῶσσαν, πάντως δ' ὅμως ἦσαν ἄνδρες,

1. *Ora Swete γιν. ἔ. σ. 332 Περὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἔσται ἐν προσ-
 εχεῖ μελετήματι τῆς σειρᾶς ταύτης ὁ λόγος.

2. *Ora σελ. 331.

οἵτινες ποικίλης μετέχοντες ἑλληνικῆς μορφώσεως, εἴτε ἐξ ἑλλείψεως ἱκανότητος ὅπως μεταφράσωσι καλύτερον, εἴτε, ὅπερ τὸ πιθανώτερον, ἐξ υπερβολικῆς πρὸς τὰ ἱερὰ πρωτότυπα εὐλαβείας, οἱ μὲν πλείον οἱ δ' ἕλαττον ἀπαντες δουλεύουσι τοῖς κειμένους τούτους, ἐκιδιῶντες τὴν μέχρι τηλικούτου πολλάκις βαθμοῦ πιστότητα ἐν τῇ μεταφράσει, ὥστε νὰ θυσιάζωσιν εἰς αὐτὴν οὐ μόνον τὴν ἑλληνικότητα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σαφήνειαν ¹. Ὅπωςδῆποτε φύσει καὶ θέσει ἀναπόδραστος ἦτο νὰ συμβῇ καὶ περὶ τὴν ἡμετέραν μετάφρασιν ὅ,τι παρατηρεῖται ἐν τοῖς ποταμοῖς, ὧν τὰ ὕδατα προσλαμβάνουσι τὴν ἀπόχρωσιν τοῦ δι' οὐ διέρχονται ἐδάφους, κατὰ τὴν εὐστοχον τοῦ Carr ² εἰκόνα. Ἡ, ἵνα μεταχειρισθῶμεν εἰκόνα οὐχ ἥττον προσφυᾶ, προκειμένου διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ νὰ ἐπενδυσθῶσι δι' ἑλληνικῶν ἐνδυμάτων τὰ σημιτικῆς ὑφῆς διανοήματα τῆς ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ θείας ἀποκαλήψεως, ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα προσήνεγκε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν πλουσιώτατον αὐτῆς ἱματισμόν, τὰ ἐνδύματα δ' ὅμως τὰ χρησιμοποιούμενα ἐνταῦθα μεθηρμώσθησαν πρὸς τὰ διανοήματα ἐκεῖνα καὶ δὴ πολλάκις πάσῃ θυσίᾳ, ὡς βλέπομεν μάλιστα ἐν τῇ συντάξει καὶ τῷ ὕφει τῆς μεταφράσεως. Πανόμοιον ἄλλως τε καὶ λίαν διαφωτιστικὸν φαινόμενον ὑπάρχει ἢ ἐν ἔτει 1547 ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ εἰς τὴν τότε δημώδη νεοελληνικὴν γενομένη καὶ ὑπὸ τοῦ D. Hesseling ³ πρότινων ἐτῶν ἐκδοθεῖσα μετάφρασις τῆς Πεντατεύχου, ἣτις τυγχάνει μεστὴ ἑβραϊσμῶν ὀφειλομένων προφανῶς οὐχὶ εἰς ἄγνοιαν τῆς νεοελληνικῆς ὑπὸ τοῦ μεταφράστου, ἀλλ' εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου. Ὅθεν ἡ μετάφρασις τῶν Ο΄, φέρουσα τὰ ἴχνη τῆς σημιτικῆς ἐπίδρασεως καταφανῆ μὲν ἐν τῇ συντάξει καὶ ἐν τῷ ὕφει, οὐχὶ δ' ὅλως ἀνεπαίσθητα καὶ ἐν τῷ λεξιλογίῳ, ὡς κατωτέρω θέλει δευχθῆ, ἐμφανίζεται ὡς βιβλίον ἑλληνοσημιτικόν, ὅπερ μόνον ὡς τοιοῦτο δύναται ὀρθῶς νὰ κατανοηθῆ καὶ ἐκτιμηθῆ καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς παύρους ἀξίας μνημεῖον τῆς κοινῆς, ὡς οἱ περὶ τὸν Deissmann διατείνονται. Ἄρα δὲ ὑπερβολικὴ τυγχάνει καὶ ἡ τῶν λογίων τούτων ἐπίμονος ἀξίωσις τῆς ἐν τοῖς μνημείοις

1. Αὐτὸς ὁ Deissmann δέχεται, ὅτι πᾶσα μετάφρασις συνεπάγεται πράγματι ποῖαν τινα ἀλλοιώσιν τοῦ νοῦ τοῦ πρωτοτύπου (Philology of the Gr. Bible, σ. 89.)

2 Notes on St. Luke σ. 9 (παρὰ Ottley ἐν. μν, ἔ. σ. 161).

3 Les cinq livres de la Loi. Traduct en néo-gr. publiée en caract.—hebr. à C. P. en 1547 (Leiden—Lpz 1897)

τῆς κοινῆς, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς πατύροις, ἀνευρέσεως φαινομένων ἀναλόγων πρὸς πάντας σχεδὸν τοὺς ἔβραιοισμούς τῶν Ο' καὶ τῆς ἐξηγήσεως τούτων ὡς ἀπλῶν φαινομένων τῆς περαιτέρω ἀνελέξεως τῆς κοινῆς.

Ἦδη δέ, μεθ' ὅσα γενικὰ εἰς χαρακτηρισμὸν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἀπὸ γλωσσικῆς ἐπόψεως εἶπομεν, δυνάμεθα νὰ χωρήσωμεν εἰς τὴν ἀδρομερῆ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν σύγχρονον τότε κοινήν, ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ μέρους ζητημάτων τῆς γλώσσης τῶν Ο', δι' ἧς θέλουσι διασαφηθῆ καὶ πιστωθῆ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα, τῆς λεπτομερεστερας τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἐξερευνήσεως καὶ δὴ καὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἐξηγήσεως ἐπαριεμένης εἰς τὴν Γραμματικὴν τῶν Ο'.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ